

Sønderjyllands mangfoldighed

Naturkræfterne tog for alvor fat med gletsjere, smeltevandstrømme og frådende hav, da Norden slap ud af istidernes dybfryser. Elementernes rasen efterlod Sønderjylland som den landsdel, hvor flest af de danske landskabs-typer er repræsenteret; moræner, smeltevandssletter med bakkøer,

havaflejringer i Marsken og frodige ådale.

Peter Steg og Jan Svanevik fra DVL Sønderjylland har beskrevet en række vandreture, der afspejler den varierede sønderjyske natur og menneskelige mangfoldighed.

GPS-spor, kort og historier finder du på DVL Sønderjyllands hjemme-

side under: Tag ud på egen hånd.

Marsken

Vandreturen på 21 kilometer gennem Ballum og Husum Enge går fra Vesterende Ballum ved Vadehavet ad Nordsøstien til Ballum Sluse. Et smut ind i landet fører til et lille museum ved Ballum Pumpemøller.

Vandringen fortsætter mod Rømødæmningen forbi det fredede Markmandshus, inden vi begiver os tilbage i det flade landskab til Hjørpsted Bakkeø med syv små Ballum-landsbyer.

Her er mange huse og gårde renoveret og ført tilbage til den oprindelige byggestil med solide mure af teglsten og store stråtage.

De gamle huse og gårde på egnen vidner om den rigdom, som kaptajner på sejlskibe bragte hjem til egnen. Blandt andet fra hvalfangst i Grønland.

Udgangspunktet for vandringen er p-pladsen ved Ballum Kirke, Vesterende 31B, 6261 Bredebro. Der er flere kortere, afmærkede stier fra udgangspunktet.

Haderslevdalen

Scenen er skiftet på denne vandring på 12 kilometer gennem Haderslevdalen og rundt om Stevning Dam med frodige enge og bøgeskove. Dammen blev inddæmmed i middelalderen for at udnytte vandkraft, og et af Danmarks første industrisamfund blev anlagt i Christiansdal, som er udgangspunkt for turen. Den første fabrik blev etableret i 1722. Den fremstillede blik. Vandkraftanlægget blev i 1911 udbygget med et elværk.

Ruten går forbi Tørning Mølle og borgsted. Selve borgen brændte i 1597. Den var residens for grev Gert (ca. 1290-1340), der blev kaldt den kullede greve.

Ruten rundt om Stevning Dam følger Hærvejen til landsbyen Ladegård, hvorefter den støder på en sti langs hegnet omkring Flyvestation Skrydstrup. Landskabet på den anden side af dammen består af et langt overdrev. Forinden skal man dog gennem en sump, hvor der er lagt gangbrædder ud.

Udgangspunktet for turen er parkeringspladsen ved Pamhule Skov, overfor Christiansdalvej 53, 6500 Vojens.

Hedesletterne

Denne vandring på 16 kilometer udfolder sig på hedesletterne i midten af Sønderjylland. Området på 2.000 hektar består af heder, klitter, plantager, enge og ådale på begge sider af grænsen mellem Danmark og Tyskland fra 1865 til 1920. Området er det nærmeste vi kommer på en nordisk ødemærket i Danmark. Her kan man vandre

i timevis uden at møde andre mennesker.

Vandreruten følger den gamle grænsesti, som tyske og danske gendarmere bevogtede på hver sin side.

Udgangspunktet for turen er p-pladsen ved grusvejen Gelsbrovej overfor Årupvej med indkørsel fra Haderslevvej.

Et ganske særligt sted

Vandreturen på 13 kilometer omkring den sønderjyske landsby Kværs byder på noget ganske særligt. Her støder hele tre typiske

”Vandreturen på 13 kilometer omkring den sønderjyske landsby Kværs byder på noget ganske særligt”

 Kaffepause i morænelandskabet ved Kværs. Peter Steg

 Markmandshuset i Ballum Enge. Markmanden var en hyrde. Peter Steg

danske landskaber op til hinanden. Mod øst den fede lerholdige jord med Gråstenskovene og bløde bakker og mod vest slettelandskabet med bakkeøer og indlandsklitter. Midt i skyder en kile af den midtjyske landskabstype med sandede og kalkfattige jorder sig gennem området.

Fyrster og hertuger fra hele Europa har gennem flere hundrede år muntret sig med jagt på de fede jorder, mens fattige indvandrere blev lokket til at slå sig ned på sletterne for at opdyrke heden. Det var forgæves.

Udgangspunktet for turen er p-pladsen ved den gamle kirke i Kværs, Degnetoft, 6300 Gråsten.

”Landskabet på den anden side af dammen består af et langt overdrev. Forinden skal man dog gennem en sump, hvor der er lagt gangbrædder ud”

Vinterstemning ved mølledammen ved Tårning Mølle.
Peter Steg